

Türü : Araştırma Makalesi
Konusu : Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi : 31 Aralık 2021
Kabul Tarihi : 10 Şubat 2022

TÜRKİYE'DEKİ TEK ERMENİ KÖYÜ SAMANDAĞ VAKIFLI KÖYÜ'NÜN SOSYO EKONOMİK DURUMU

**Socio-Economic Status Of Samandağ Foundation Village, The Only Armenian Village
In Turkey**

*

Mustafa Ertan BOZKIR

(ORCID: 0000-0003-3140-7391)

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Bozkır, M. Ertan, "Türkiye'deki Tek Ermeni Köyü Samandağ Vakıflı Köyünün Sosyo Ekonomik Durumu", *BENĞİ: Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5 (2022), Sayı: 1: 8-36.

Apa: Bozkır, M. E. (2022). "Türkiye'deki Tek Ermeni Köyü Samandağ Vakıflı Köyünün Sosyo Ekonomik Durumu". *BENĞİ: Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 1, :8-36.

Özet

Hatay Devleti'nin meclis kararıyla 1939'da Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmasından sonra kendi istekleri doğrultusunda çeşitli bölgelere ve ülkelere göç eden Ermenilerden geriye kalanların yerleşmiş oldukları Vakıflı köyü, Fransız mandaterliği döneminde sıradan bir köy olarak varlığını sürdürmüştür. 1939 sonrasında köyde elle tutulur bir gelişme görülmezken; 1950'li yıllardan sonra köy üzerine yapılan çalışmalar köyün Anadolu'daki diğer köylerden pek de farklı bir yapıda olmadığını göstermiştir. 2000'li yıllar köyün geçmişiyile olan bağlarını kuvvetlendirici bazı adımların atılması ve Türkiye genelinde olduğu kadar dünyada da tanınan bir köy olmasını sağlamıştır. Köy; bu yıllardan sonra ürettiği geleneksel yiyecekler ve hediyelik eşyalar, köye yapılan ziyaretler ve ülkemizin sağladığı olanaklar çerçevesinde düzenlenen Hatay Günleri vesilesiyle turizm açısından da bir değer olarak tanınmaya başlamıştır. Köyde bulunan Ermeni kilisesi, her yıl dünyanın çeşitli yerlerinden gelen Ermeniler ve diğer turistlere kapısını açmakta, burada yaşayan Ermenilere ve ülkemize de döviz kazandırmaktadır. Köy kültürü, gelenekleri ve ürettiği sınıai enerji ile Hatay için olduğu kadar Türkiye için de önemli bir değer olmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antakya, Ermeni, Hatay, Samandağ, Süveydiye, Vakıflı.

* Bu makale yazara ait yüksek lisans çalışmasından üretilmiştir.

Abstract

Vakıflı village, which was settled by the Armenians remaining from those who immigrated various regions and countries by their own will after having become a Turkish province with the act of the parliament of Hatay Republic in 1939, continued its existence as a common village during the period of Ottoman and French mandate. While there was no tangible development in the village after 1939, the studies conducted after 1950s have shown that the village is not so different from other villages in Anatolia. In 2000s some steps were taken to strengthen connections of the village with the past, and also to make it a well known village in the world as in Turkey. After those years, the village came to be known as a value in terms of tourism with the traditional foods and souvenirs produced, visits paid to the village, and Hatay Days held within the frame of facilities provided by our country and. The Armenian Church in the village opens its doors for Armenians coming from all over the world and for other tourists, and it also fetches money in foreign currency for our country and for the Armenians living there. With its culture, traditions and industrial energy, the village continues to be an outstanding figure for Turkey as well as it is for Hatay.

Keywords: Antioch, Armenian, Hatay, Samandağ, Suveydiye, Vakıflı.

Giriş

Hatay ilinin Samandağ ilçesi Anadolu'nun en önemli eski yerleşim yerlerinden biridir (Tekin, 2001: 11). Bölgeye Türk kökenli kavimler ile Avrupalı kavimlerin gelişi çok farklı zamanlarda olmuştur. Mesela Sakalar M.Ö. 7. yüzyılın ortalarına doğru Antakya'yı ele geçirmiş ve burada 18 yıl gibi kısa bir süre kaldıktan sonra M.Ö. 626 yılında şehri terk etmişlerdi (Tekin, 2001: 13). Büyük İskender'in bölgeye gelişi, M.Ö. 333 yıllarında olup bugünkü İskenderun bu dönemde kurulmuştur. Daha sonra Seleucus I. Nicator iktidara gelmiş ve onun döneminde ise M.Ö. 300 yılında Antiacheia (Antakya) kenti kurulmuştur. Antakya kenti M.Ö. 64 yılında ise Roma İmparatorluğuna bağlı Suriye eyaletinin başkenti olmuştur (Demir, 1996: 22).

9. ve 10. yüzyıllarda Türk nüfusun yoğun olarak yayılmaya başladığı Antakya ve yöresi Sultan Melik Şah ve Süleyman Şah zamanında Türkleşmeye başlamıştır (Tekin, 2000: 20). Bu dönem, Avrupa kökenli Haçlı ordularının da bölgeyi tanımaya başladığı bir dönemdir. 21 Ekim 1097 tarihinde başlayan kuşatma 1098 yılına kadar sürdü ve kent 28 Haziran 1098 tarihinde tamamen Haçlıların eline geçti. Haçlılar Antakya'yı ele geçirdikten sonra toplanarak şehrin Bizans İmparatoru 1. Aleksisos Konenos'a teslim edilmesine karar verirken, şehrin yönetimi için ise Norman kökenli bir Haçlı prensi olan Bohemund'u başkan olarak tanıdılar (Gündüz, 2009: 16; Çoruh, 2019: 6). Yaklaşık iki yüz yıl sonra 1268'de, Memluk Sultanı Baybars, Antakya Prensiği'ne son vererek bölgeyi Türk topraklarına kattı (Demir, 1996: 25).

Ermenilerin batıya ilk göçleri ise 970 yılından itibaren başlar. Bizanslıların mezhep olarak Ermeniler üzerinde kurdukları baskıya rağmen mezhep değiştirmeyen Ermeniler bugünkü Adana bölgesini de içine alan Kilikya'ya sürülmüşlerdi. Bizanslılar, İslamın Doğu Anadolu'da ve

Kafkaslarda yayılmaya başlaması üzerine Ortodoks kilisesinin de teşvikleriyle 970 yılından itibaren yürüttükleri faaliyetlerle bölgeye hâkim olmayı başardılar. Ancak burada bulunan ve Hristiyanlığın Gregoryan inancına sahip Ermenileri zor kullanarak kendi mezheplerine girmeye zorladılar. Mezhep değiştirmek istemeyen Ermeniler ise Kilikya bölgesine göç etmek zorunda kaldılar (Altıntaş, 2005: 152). Aynı yıllarda bölgeye gelen Selçuklu Türkleri, Kilikya ve çevresinde kurulmuş olan Ermeni prenslikleriyle sıcak temasa geçmişlerdi. Ermeniler Türklere, Türkler de Ermenilere karşı düşmanca tutum içine girmedikleri için uzun yıllar iyi ilişkiler kurabilmişlerdi (Uslu, 2007: 7-8). Bu durum, bölgenin 1516 yılı ve sonrasında Osmanlıların eline geçmesiyle daha da pekişmiştir. 1516'da Yavuz Sultan Selim bu toprakları ele geçirmiş, 1522 yılına kadar Antakya müstakil bir sancak olarak kalmış; 1522'de Şam Beylerbeyliği'ne, 1523 yılından itibaren de Halep'e bağlı bir sancak ve daha sonra ise kaza olarak yönetilmiştir (Gündüz ve Kaya, 2011: 76).

Vakıflı köyünün adının Osmanlı döneminde ortaya çıktığına dair rivayetler bulunmaktadır. Bir rivayette, köye vergi toplamaya gelen tahsildarın, o yıl verimin fazla olması sebebiyle tahmin edilen vergi miktarının üzerinde bir vergi toplamayı başarması üzerine, köyün tahsildara vakfedilmiş olduğu bildirilmektedir (Kireççi, 1998: 91).

Ermeniler bugünkü Samandağ'a bağlı Yoğunluk köyünde yaşarlarken Yoğunluk köyünde oturup da şimdi Vakıflı köyü olan araziyi işleyen Ermenilerin elde ettikleri ürünün onda biri (ondalığı/öşürü) padişah II. Mahmut tarafından Muhayille adındaki bir Hristiyan Arap'a vakfedilmişti. Ermeni köylüler işledikleri bu toprağın ondalığını Muhayille'ye ve ona mensup olan aileye vermişlerdi. Köy bu sebeple Vakıflı adı ile yeni bir iskân yeri olarak Ermeniler tarafından benimsenmiş ve gelişmiştir (SBKA, 1966: 16).

Vakıflı köyünün kaderi, 1890'lı yıllarda başlayan Ermeni isyanları sebebiyle diğer bölgelerde yaşayan Ermenilerden farklı bir özellik kazanmıştır. Anadolu'nun doğusunu bir Ermeni yurdu haline getirmek isteyen eşkıyaların başlattığı saldırılar, 1915'ten itibaren savaş halinde olunmasının da etkisiyle son derece tehdit edici bir hal almış, Ermeniler Müslüman ahaliyi yoğun oldukları yerlerde yok etmeye başlamışlardı. Ermeni çeteleri hızla yayılmış, yavaş yavaş Antakya ve çevresinde de faaliyet göstermeye başlamışlardı. Osmanlı Devleti ise gerek Anadolu'da gerekse bölgede meydana gelen isyan hareketlerine bir önlem olmak üzere, 27 Mayıs 1915'te, isyana tevessül eden tüm toplulukların savaş bölgelerinden taşınarak daha güvenli bölgelere

göçürülmesini öngören “*Sevke ve İskân Kanununu*” çıkararak Ermenilerin daha güvenli bölgelere gönderilmesine karar vermiştir (Bakar, 2009: 75-76). Devlet, isyanların olduğu yerlerdeki Ermenilerin başka bölgelere taşınması imkânını veren kanunun ilanından sonra, Anadolu’nun iç kesimlerinden başlayarak Ermenilerin kitleler halinde Halep vilayetinin merkez kazası hariç Belen, Cısr-ı Şuğur ve Antakya dâhilindeki köy ve kasabalara göndermeye başlamıştır (Çelik, 2008: 146). Buna karşılık Hatay bölgesinde yaşayan Ermeniler ve özellikle Vakıflı köyü Ermenileri, devletin almış olduğu bu karar uygulanırken Mısır’ın Port-Said Limanı’na gitmişlerdir (SBKA, 1966: 16; Hüseyinov, 2004: 75-76). Mondros Mütarekesi’nden kısa bir süre sonra Hatay bölgesinin tamamı Fransız orduları tarafından işgal edilmiş (Hatipoğlu, 2010: 120-121) ve 1921 yılında imzalan Ankara Antlaşması gereğince Hatay Fransızların yönetimine bırakılmıştır (Tutar, 2002: 68). Böylece Vakıflı köyü de 18 yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalmıştır. 1938 yılına kadar Vakıflı köyü gelişmiş ve köy nüfusu 1938 yılında 120 haneyi bulmuştur. 23 Haziran 1939 tarihinde Fransa ile yapılan “*Türkiye ile Suriye Arasındaki Toprak Sorunlarının kesin Çözümüne İlişkin Anlaşma*” gereği İskenderun, Antakya ve çevresi Türkiye’ye verilmiştir. 29 Haziran 1939 Hatay Cumhuriyeti Meclisi’nin Anavatana katılma kararı ve akabinde 23 Temmuz 1939 tarihi itibariyle de Vakıflı köyü tekrar Türkiye Cumhuriyeti’nin bir parçası olmuş ancak bu katılımı kabul etmeyen köylüler Lübnan ve Suriye’ye göç etmişlerdi (SBKA, 1966: 16-17; Asker, 2010: 153).

1. Vakıflı köyünün İdari Teşkilatlanması

Vakıflı köyü Samandağ ilçesine bağlı bir köydür. Köy, Samandağ’ın 4 km kuzeydoğusunda, dağlık bir arazinin eteklerindeki yamaçlar üzerine kurulmuştur (Koku, 2006: 21). Vakıflı köyünün yamaç eteklerinde kurulmasının sebebi, güvenlik ve Samandağ Ovası’ndaki taban suyu seviyesinin normalden yüksek olmasıdır (Kuşçu, 2008: 89). Bu yamaçlar, kuzeye doğru yükselerek bu yöndeki tepelere ulaşmaktadır. Köyün güneyinde Samandağ Ovası, doğu ve batısında ise hafif tepecikler yer alır. Vakıflı köyünün kuzey-güney doğrultusundan akan ve yerleşim bölgelerinden geçen Hıdırbey suyu, bu bölgedeki tarım alanlarını sulamaktadır.

Vakıflı köyünün sınır komşuları ise şunlardır: güneyinde Samandağ ilçesi, kuzeyinde Hıdırbey köyü, batısında Mağaracık köyü, doğusunda Koyunoğlu ve Mızraklı köyleri, kuzeybatısında Kapısu köyü.

Köyün yerleşme bölgesini konum ve biçimlenme olarak etkileyen en önemli faktörler: yön

(doğu ve güneye yöneliş), topografya (daha düz arazi parçaları üzerinde yerleşme) ve ulaşım imkânlarıdır. Köyün topografik olarak yüksekliği yaklaşık 75-100 metredir. Vadiden Hıdırbey suyu geçer. Arazi, kuzeye doğru yükselerek doğu ve batıda küçük tepeler halini alır. Köyün iskân bölgesinin gelişme yönü, kuzey-güney doğrultusunda uzanan Samandağ-Hıdırbey-Yoğunoluk yolu ve Hıdırbey suyu eksenini izler. Arazi, kuzeye doğru uzanan Sualtı Vadisi boyunca yükselmekte ve Yoğunoluk köyünü çevreleyen tepelere ulaşmaktadır. Batıdaki tepeler ise gittikçe alçalmakta ve batı - güneybatı yönünden denize açılmaktadır. Köy arazisi ve çevresi hareketli bir topografik karaktere sahiptir (SBKA, 1966: 10).

Türkiye’de köy idaresi cumhuriyetin kuruluşuyla birkaç defa değişmiştir. Kapsamlı olarak ilk defa köy idaresinde yenileşme 1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile yürürlüğe girmiş olup 1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ve 1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, bu çerçeveyi genişleterek yeni bir işlerlik kazandırmıştır. Akabinde 2004 tarihli ve 5393 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’na ilave olarak 2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu çıkarıldı. Aynı yıl, 2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005 tarihli ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu çıkarılmıştır (Toprak, 2008: 2). Bu kanunlar ile belediyeler ve köy idare teşkilatı oluşturulmuştur.

Fransız kuvvetlerinin Hatay’dan ayrılışından sonra 29 Haziran 1939’da Hatay Devlet Meclisi kendini dağıtma ve Türkiye Cumhuriyeti’ne katılma kararı almıştır (Asker, 2010: 161). Bu karar akabinde de 7 Temmuz 1939 tarihli TBMM toplantısında alınan bir kararla Hatay Devleti’nin Türkiye’ye katılması sağlanmış (www.ttk.gov.tr, t.y.) ve dolayısıyla Vakıflı köyü bu tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti Hatay ili Samandağ ilçesine bağlı bir köy statüsü kazanmıştır. Köyün idari işleri, muhtar ve muhtarın başkanlığında bulunan ihtiyar heyeti tarafından sürdürülmektedir.

1.1. Mahalle İdaresi

Şehirlerin kurulmasında “mahalle”, aynı ortamı paylaşmakta olan insan kitlelerinin bir araya gelmesinden oluşan bir birimdir (Ergenç, 1984: 69). Bu bağlamda Osmanlılar; şehri, fizikî ve sosyal yapılaşmanın gereği olarak genellikle cemaat yapılarına göre belirli bir ibadet merkezi etrafında ortaya çıkan, yeni üniteler olarak kabul görmüşlerdi (Şahin ve Emecen, 1988: 288). Bu

bakımdan Osmanlı mahalleleri, Müslümanlar ile gayrimüslimlerin kendi dinî merkezleri çevresinde teşekkül ettiği yerlerdir (Kuban, 1968: 66). Buna göre gayrimüslimlerin ayrı mahallelerde oturması, inanç ve gelenek birliğine sahip kişilerin bir arada yaşamalarının daha rahat olmasından ileri gelmekteydi. Ancak, Osmanlı yerleşim birimlerinde bu hususiyet her zaman geçerli olmazdı. Bazen iktisadî ve siyâsî zorunluluklar ile nüfus azlığı, farklı inançtaki insanların bir arada yaşamasını da icap ettirdi (Baykara, 1992: 280).

Türkiye Cumhuriyeti'nde yürürlükte olan mahalle ve onun yöneticisi konumundaki muhtarlık anlayışı, Osmanlı Devleti'nde uygulanagelen sistemin bir devamı gibi görünmektedir. 1829 yılında İstanbul'da yaşanan kargaşayı ortadan kaldırmak için kurulan muhtarlık teşkilatı, 1833'ten sonra tüm imparatorluk çapında yaygınlaştırılmıştır (Ortaylı, 2000: 108). 1864, 1871 ve 1913'te bazı değişikliklere uğramak suretiyle günümüze kadar bu sistemin devam ettiği görülmektedir. Bu düzenlemelere benzer şekilde 10 Nisan 1944 tarihli ve 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun'la muhtarlık ve muhtarın başkanlığı altında toplanan ihtiyar heyetleri tekrar oluşturuldu (Akyıldız, 2006: 53). Günümüzde de bu kanuna istinaden mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti, bir muhtar ile dört azadan oluşmaktadır. İhtiyar heyetinin ayrıca dört yedek azası vardır. Mahalle muhtarlarının ödenekleri karşılığı, her yıl İçişleri Bakanlığının bütçesine konulur. Mahalle muhtarları, görevli oldukları sürece aylık ödenek alırlar. Hastalık, izin veya görevden ayrılma hallerinde bu ödenek vekillerine ödenmektedir (Toprak, 2008: 25). Vakıflı köyünde sürdürdüğümüz görüşmelerde ve Samandağ Belediyesinde yaptığımız incelemelerde, köye ait resmi bir mahalle yapılanmasına rastlanılamamıştır. Resmî olarak sadece Atatürk Caddesi adıyla bir cadde bulunmaktadır. Buna rağmen, eski gelenekler devam ettirilerek köyde gayri resmi olarak Aşağı Yezzur, Yukarı Yezzur ve Karşiyaka adıyla bilinen üç mahalle olduğu muhtarlık tarafından verilen bilgiler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, bu mahallelerde idari manada bir yapılanmanın da olmadığı anlaşılmaktadır (B. Kartun'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012).

Buna karşılık 06 Aralık 2012 Perşembe günü Resmî Gazetede yayımlanan bir kanunla Hatay ili büyükşehir belediyesi kapsamına alınmıştır. Bu kanunla birlikte Vakıflı köyü, yapılacak ilk mahalli idareler seçimiyle, mahalle statüsü kazanacaktır. Bu durum köy halkı tarafından endişeyle karşılanmaktadır. Büyükşehir kapsamında Samandağ ilçesine bağlı bir mahalleye dönüşecek olan Vakıflı köyünde yaşayan halk, bu yeni statünün köy dokusunu bozacağı iddiasındadır.

(www.haberedikkatcom, 2012).

1.2. Toprak İdaresi

1939 yılında Ermenilerin Musa Dağı'ndan göçmesi sonucunda devlet, boşalan bu yerlere göçmenleri yerleştirmiştir. Vakıflı köyü ileri gelenleri de o dönemde köylerine göçmen gelmesin diye kendi aralarında toplanarak karar almış, bu karara göre bu topraklar formalite icabı köyden iki kişiye verilmiş, bu kişiler de bu toprakları vakfetmişlerdir (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012).

1964 yılında köyde Hâzine, Vakıflar Müdürlüğü, Milli Emlak Müdürlüğü, Kurtderesi mahallesi ve Mağaracık köylülerine ve köy halkına ait araziler vardır (SBKA, 1966: 44). 1964 verilerine göre köyde; Hâzineye ait 50 dönüm, Vakıflar Müdürlüğüne ait 1508 dönüm, Milli Emlağa ait 150 dönüm, Kurt Deresi ve Mağaracık köylerine ait 872,5 dönüm, köy içi ailelere ait 2347,5 dönüm olmak üzere toplam 2818 dönüm arazi bulunmaktadır. Buna karşılık yaptığımız incelemelerde, 2012 verilerine göre Vakıflı köyünün kadastrosu yapılmış, arazilerinin toplam yüzölçümü 3198 dönüm olarak tespit edilmiştir (Bk. Ek-1).

1964 yılında Vakıflı köyü topraklarının yaklaşık %1.77'si hazineye, %53.51'i Evkafa (Vakıflar Müdürlüğü), %5.3'ü Milli Emlak Müdürlüğüne, %30.96'sı Kurtderesi mahallesi ve Mağaracık köylülerine, % 8.4'ü ise köy halkına aittir. 23 Haziran 1939 tarihinde Hatay'ın Fransızlarla yapılan anlaşma doğrultusunda Türkiye'ye katılması sırasında, seçim haklarını Suriye ve Lübnan lehine kullananların bu ülkelere göçmelerinden sonra Milli Emlak Müdürlüğü, köyden ayrılan bu kişilerin özel mülkiyetlerini yasalar gereği tasarrufu altına almıştır (SBKA, 1966: 17). Günümüzde Vakıflı köyünde, Vakıflar Müdürlüğüne ait yaklaşık 1187 dönüm arazi vardır (Bk. Ek-2). Milli Emlak Müdürlüğü (Hazine) Mülkiyetinde 414 dönüm toprak vardır (Bk. Ek-3).

Hatay İl Özel İdaresinin verilerine göre Vakıflı köyünün büyük bir bölümü imara açılmış olup köyün yerleşik alanı yaklaşık 1017.692 dönüm olarak gösterilmektedir (Bk. Ek-4). Geri kalan alanlar ise tarla ve tarımsal arazi için ayrılmıştır.

Vakıflı köyündeki toprakların %70'ine yakını tarım arazisidir. Bu arazilerde çeşitli meyve ve sebzeler yetiştirilmektedir. Eğimi fazla olan yerlerde taraçalar yapılarak bu alanlar bahçe tarımına kazandırılmıştır (Kuşçu, 2008: 188).

2. Vakıflı Köyünün Gelişim Parametreleri

Samandağ ilçesine bağlı Vakıflı köyü, kara yolu ile doğrudan bu ilçeye bağlıdır. 1925 yılında açılan bu yol, zaman içinde meydana gelen erozyon ve yağmur sularıyla aşınmalar sebebiyle 1953-1954 yıllarında imece yolu ile restore edilmiş olmakla beraber, 1964 yılında Bayındırlık Müdürlüğü tarafından esaslı bir şekilde onarılarak tekrar hizmete girmiştir (SBKA, 1966: 19).

Köy yolu, 1964 yılından sonra asfaltlanmaya başlanmış, 1990'lı yılların sonunda tamamlanmıştır (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012). Bununla beraber köyün, dağdaki diğer köylere asfalt yolu ile bağlantısı vardır. Vakıflı köyüne bu yollar üzerinden de ulaşım sağlanmaktadır. Bu yollardan biri Samandağ'ın Mağaracık ve Kapısuyu köyleri üzerinden gelen yol; diğeri ise Batıyaz, Eriklikuyu, Yoğunluk, Hıdırbey köylerinden gelen yoldur. Bu yol aynı zamanda, Samandağ'dan köye gelen yolun devamı niteliğindedir (SBBY, 1988: 31). Köy sakinleri, ulaşımı genelde özel araçlarıyla yapmaktadırlar. Ayrıca yaklaşık 15 seneden beri, Samandağ belediyesinden bir araç, her gün iki saatte bir köye sefer yaparak, Vakıflı köyüne toplu ulaşım imkânı sunmaktadır (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012).

Vakıflı köyünün su ihtiyacı, Hıdırbey suyu ile karşılanmaktadır. Hıdırbey suyunun doğduğu yerde devlet tarafından bir depo yapılmış ve borularla önce köye daha sonra evlere su getirilmiştir (B. Kartun'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012).

Hatay Valiliğinin 1967 yılında hazırlamış olduğu il yıllığında, köyün içme suyunun olduğu belirtilmiştir (HİY, 1968:194). Ancak, 1994 yılında TBMM'de Hatay Milletvekili Fuat ÇAY tarafından verilen soru önergesinde, köyün içme suyu probleminin tam olarak çözülemediği görülmektedir (TBMM, 1995: 436). Halkın, köyün kuruluşundan beri susuzluğa çare aradığı yıllarda, Vakıflı köyünde halkın kullanımına sunulmuş olan 3 adet çeşme vardır. Bu çeşmelerden biri kilisede, bir diğeri mezarlıkta bulunmaktadır. Diğer çeşme ise 1991 yılında kapatılan, şimdilerde muhtarlık ve kooperatif binası olarak kullanılan Vakıflı İlkokulunun bahçesindedir (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012).

Hatay Milletvekili Metin Kalkan tarafından 2000 yılında TBMM'ye sunulan soru önergesinde Vakıflı köyünün yol ve su ihtiyacıyla ilgili bir inceleme yapılması talep edilmiştir. Bu talep söz konusu tarihte incelenmiş ve verilen cevaba göre hükümetin, 2000 yılı yatırım ödeneğinden Hatay iline köy yolu projeleri için 104 milyar ayırdığı ifade edilmiştir. Buna karşılık

proje kapsamında, Vakıflı köyünün su probleminin aşılması için yapılan harcamanın 2000 yılı itibariyle 27.000 TL olduğu görülmektedir (T.C. Devlet Bakanlığı, 2000: 6-7). Evlere içme suyu gelmesi, 2000 yılının yaz aylarında olmuştur. (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012).

Vakıflı köyü için hayati derecede önem taşıyan bu durum yerel basında haber olarak gazete sayfalarına taşınmıştır. Haber içeriğinde Vakıflı köylüleri adına Türkiye Ermeni Patriği Mesrob Motafyan'ın, Hatay Valisi Yener Rakıcioğlu, Samandağ Kaymakamı Mustafa Canarslan ve Köy Hizmetleri İl Müdürü Kazım Ölkan'a teşekkür plaketi verdiği ifade edilmiştir (Vakıflı köyü Vali Rakıcioğlu'na teşekkür etti, Hatay Gazetesi, 2000).

Köyün içme suyu ile ilgili belirsizlik 2000 yılı sonlarına doğru giderilirken, köy yolu ile ilgili belirsizlik halen devam etmekteydi. Yol güzergâhının ıslahıyla ilgili olarak 6091 sayılı ve 2011 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun 17. maddesinde belirtilen KÖYDES Projesi kapsamında, Samandağ ve Samandağ'a bağlı köylerde yol yapım çalışmalarının yapıldığı anlaşılmakta olup Hatay'ın genelinde 5.212.913 TL harcama yapıldığı, bu meblağın 566.709 TL'sinin ise Samandağ ve köyelerine harcanmış olduğu anlaşılmaktadır (YPK, 2011: 18).

Köy yollarında yapılan bu düzenlemelere rağmen Vakıflı köyü dış dünya ile 1970'li yıllara kadar düzenli haberleşme imkanına sahip değildi. Posta hizmetlerinden yoksun olan köy halkı, çoğunlukla Samandağ ilçesine inerek bu hizmetten faydalanırdı. Mektuplaşmalarda İstanbul'un ayrı bir önemi vardı. Bu problem, 1990'lı yıllarda Samandağ yolunun açılması ile tarihe karışmıştır (SBKA, 1966: 15). Köyün dış dünya ile bağlantısını sağlayan bir diğer unsur, radyo ve televizyon idi. Fakat 1960 öncesinde köyde sadece bir radyo vardı. Bu tarihten sonra köyde radyo kullanımı artmıştır. 1979 yılında köye elektriğin gelmesinden sonra köyde önce siyah beyaz, ardından renkli televizyon kullanımı başlamıştır (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012). Günümüzde köylü, her türlü yayın organına rahatlıkla ulaşabilmekte, internet ve telefon hizmetinden faydalanabilmektedir (B. Kartun'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012).

3. Demografik Yapı

Vakıflı köyü nüfusu; köyün kuruluşundan itibaren siyasal, ekonomik ve eğitim gibi sebeplerle inişli çıkışlı dönemler geçirmiştir. 1915 yılına kadar Musa Dağı'nda bir görüşe göre 7000, başka bir görüşe göre 6311 Ermeninin yaşadığı belirtilmiştir. Bu görüşe istinaden kaynaklarda Samandağ'a bağlı 6 veya 7 Ermeni köyü olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu

köylerde yaşayan Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin “30 Mayıs 1915 tarihli Sevk ve İskân Kararı” henüz bölgede uygulamaya girmeden, Fransız gemilerine binerek Mısır'a gitmişlerdi (Kuşçu, 2008: 28; Kızıltoprak, 2010: 108-111). Ardından 1919'da Fransızların bölgeyi işgali ile Mısır'dan bölgeye geri dönüşler olmuştur. Geri dönen Ermenilerin büyük bölümü Samandağ'ın Yoğunluk, Kapısuyu, Eriklikuyu, Teknepınar, Hıdırbey ve Vakıflı köylerine yerleşmişlerdir (Kuşçu, 2008: 17).

1919 yılından 1938 yılına kadar Vakıflı köyü nüfus açısından gelişim kaydetmiş ve hane sayısı 120'ye çıkmıştır (SBKA, 1966: 17). Ancak 1939'da Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne katılması, gelen Ermenilerin birçoğunun bu defa da Suriye, Lübnan, Mısır ve Fransa'ya gitmelerine sebep olmuştur. Türkiye'den göç eden Ermenilerin yanı sıra, kalmaya karar veren Ermeniler de vardı ki bunlar bugün de Vakıflı köyü sakinleri olan Ermenilerdir. Bu tarihten beri de Vakıflı köyünde yaşamaya devam etmektedirler (Kuşçu, 2008: 17).

1939 yılında bir Fransız subayın, “Biz babalıktan çıktık artık babamız Atatürk” sözü üzerine Musa Dağı'nda yaşayan Ermenilerin büyük çoğunluğu bölgeden göç etmiştir. Hayatlarına Musa Dağı'nda devam etme kararı alan Ermeniler ise (Yalçın, 2011: 61), 1940 yılından sonra Türk hükümetinin verdiği güvenceye dayanarak Vakıflı köyüne yerleşmişlerdi. Ancak zamanla ortaya çıkan akraba özlemi, Vakıflı köyü sakinlerinin ülke içinde başlıca İskenderun, Mersin ve İstanbul'a; ülke dışında ise genel olarak Suriye, Hollanda, Fransa ve Almanya'ya göçmesine yol açmıştı (Kuşçu, 2008: 28; Koku, 2006: 24). Hatay'ın anavatanına katılmasıyla yurt dışına giden Ermenilerden geri dönmek isteyenler olsa da göç ederken toprakları bölgede kalan diğer Ermenilere bırakmadan gitmeleri sebebiyle, hazine bu topraklara el koymuş, bu sebepten dolayı da yurt dışına gidenler geri dönememiştir (Ergüney, 2007: 81).

Köy nüfusu 1940'lı yıllarda 239 iken, 1990 yılında 110'a düşmüştür. Ülkemizde son yirmi beş yılda siyasi olayların azalması, hızlı demokratikleşme adımları, Avrupa Birliği'ne üye olma isteği ile yapılan yenilikler, 1975 yılı sonrasında köy nüfusunun minimum seviyede değişim yaşandığı yeni bir dönemi başlatmıştır. 1997 yılından itibaren köyün, yurt içinde ve yurt dışında cazibesinin artması ve devletin aldığı ekonomik tedbirler sayesinde göçler giderek azalmış ve geri dönüşler başlamıştır. Bu sayede köy nüfusu 2000 yılında 147'ye ulaşmıştır (Kuşçu, 2008: 28). Ancak aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, 2000 yılı ve sonrasında yeniden köy nüfusunda az da olsa negatif yönde bir değişimin yaşanıyor olması, farklı sebeplere dayanmaktadır ki bunların

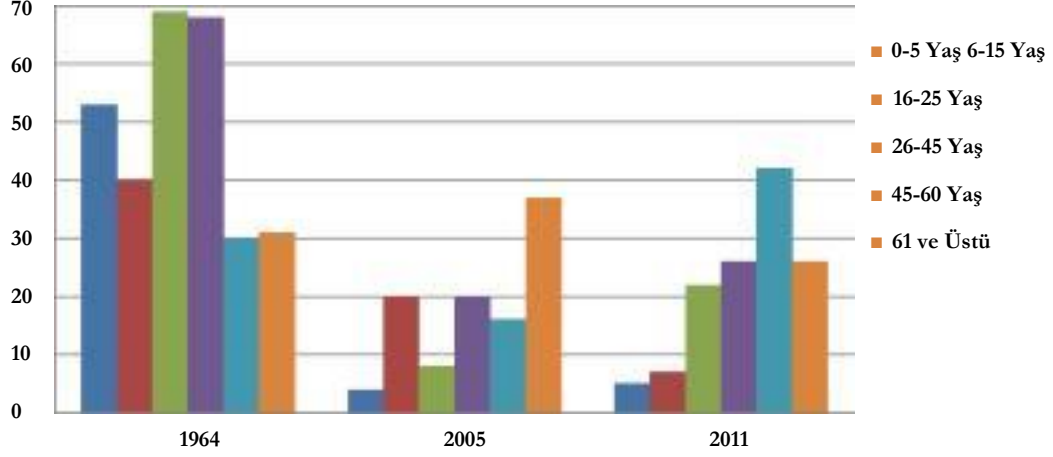

başında eğitim gelmektedir (Kuşçu, 2008: 29; P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012).

Özellikle üniversite eğitimi almış veya almayı düşünen kişiler artık köyde oturmak istememektedir. Dolayısıyla Vakıflı köyüne geri dönüşler yok denecek kadar azdır. Bugüne kadar köyden göç ettikten sonra köye sadece bir aile geri dönmüştür (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012). Köy dışında ikamet etmekte olan bazı aileler ise yılın belirli bir zamanını köyde, kalanını ise ikamet yerlerinde geçirmektedirler (B. Kartun'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012). Yine köy dışında ikamet edenlerin bir kısmı da izin günlerinde veya emekliye ayrıldıktan sonra özellikle yaz tatillerinde köye gelmekte, hatta yaz tatillerini köyde geçirmeye karar verdikleri için köy nüfusu yaz aylarında artış göstermektedir (Kuşçu, 2008: 29). 2000'li yılların başlarından itibaren köy halkının göçü önlemek için birtakım faaliyetler içerisinde olduğu görülmektedir. Köy halkı göçü önlemek amacıyla, tarıma yönelik kooperatiflerin ve kadın kolları derneklerinin kurulması gibi çeşitli tedbirler almıştır (B. Kartun'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012). Bu çalışmaların bir sonucu olarak köyde baş gösteren göçün göreceli bir şekilde de olsa azaldığı; insanların köyde kalmayı, köy dışına çıkmaya tercih etmeye başladığını göstermektedir.

Günümüzde Vakıflı köyünde 4-5 Müslüman (Sünni/Alevi) aile vardır. Bunlar köyün sınır bölgesinde yaşamaktadırlar. Bu ailelerin köye yerleşmeleri son 10 yıl içerisinde olmuştur. Köyde, bu aileler dâhil 120 kişi yaşamaktadır. 120 kişilik nüfusu ile Vakıflı köyü, Hatay ilinde bulunan 362 köy arasında en az nüfusa sahip 16. köydür. Samandağ ilçesindeki 31 köy arasında da nüfusu en az olan köydür (www.tuik.gov.tr, 2012).

Vakıflı köyü nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı 1964-2011 yılları arasında köyde kalan nüfusu ayrıntılı bir şekilde göstermektedir. Bu nüfus, köyde kalıcı nüfusu temsil etmektedir. Nüfus oranı içerisinde 0-15 yaş grubu ile 61 ve üstü nüfusun yoğunluğu, köyde yaşayanların daimî olarak burada kalmayı tercih ettiklerini ve Türk vatandaşı olmaktan mutlu olduklarını gösteren önemli bir delildir. Bu tabloların daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda nüfus grafiği de çıkarılmıştır.

Grafik-1: Nüfusun Yaşlara Göre Dağılımı

Yukarıda verilen bilgilere ilave olarak köy nüfusunu cinsiyet farklılıkları açısından ele aldığımızda, nüfusun büyük kesimini grafikte de görülen yıllar boyunca kadınlar oluşturmuştur. Bu farklılığın başlıca nedeni olarak, kadınların göçler esnasında köyden ayrılmak yerine köyde kalmayı tercih etmeleri gösterilebilir. Diğer taraftan, eğitim maksadıyla yapılan göçlerde de, gerek Vakıflı gerekse bağlı bulunduğu ilçelerde istisnai durumlar haricinde kadınların eğitim alanında erkeklere göre daha az yer aldığının da bir işareti olup eğitim maksatlı ayrılmaların daha ziyade erkek nüfus tarafından tercih edildiği anlaşılmaktadır.

4. Sosyal Yapı

Fransız yönetim sisteminin bir nüvesi olarak Osmanlılar tarafından kurulan köy yönetimleri, Türk toplumunun siyasi, sosyal ve idari gereksinmelerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Köy yönetimleri, Tanzimat'tan önce ortaya çıkan ilk yerel yönetim birimleridir. Bununla beraber köy yönetimi, Osmanlı taşra teşkilatının en alt birimi olmuştur (Ortaylı, 1985: 92). Tanzimat'tan sonra Antakya ve havalisinde Vakıf, (Akgül-Tatlı, 2008: 21) (üzerinde çalışmakta olduğumuz Vakıflı köyü kastedilmektedir) Bityas, Hacıhabipli, Hıdırbey, Yoğunluk ve Kebusiye köyleri kurulmuştur. Bu köylerin ilk kuruluş dönemleriyle ilgili nüfus ve diğer bilgilere ulaşamamış olmakla beraber, 1897 yılı itibarıyla en azından nüfusları hakkında bazı bilgiler edinmek mümkün olmuştur. Buna göre Vakıflı köyünde 93 kadın, 110 erkek yaşarken, yakın bölgede yer alan Süveydiye'ye bağlı Kebusiye köyünde 194 kadın 182 erkek; Yoğunluk köyünde

116 kadın, 128 erkek; Bityas köyünde 73 kadın, 79 erkek; Hıdırbey köyünde 155 kadın, 174 erkek bulunmaktaydı. Bunların çoğu Ermeni idi (Tozlu, 2010: 102). Söz konusu bilgiler dikkate alındığında, nüfus olarak Vakıflı köyü bugün de benzer bir nüfus yoğunluğuna sahip görünmektedir. Bu da köyde nüfus kesafetinin Osmanlı döneminden itibaren aşağı yukarı aynı oranlarda seyretmekte olduğunu göstermektedir.

Yukarıda sunulan veriler dikkate alındığında Vakıflı'da yaşamakta olan aile Osmanlı döneminde de geniş aile tipini oluşturmaktadır. Çünkü Ömer Lütfi Barkan'ın Osmanlı ailesine dair yaptığı araştırmalarda, ailenin yaklaşık olarak 5 kişiden oluştuğuna işaret ettiğini (Gün, 2012: 88) göz önüne aldığımızda Vakıflı'da bulunan toplam hane miktarının 20-30 arasında değişebileceğini söylemek mümkündür. Bu rakamlara baktığımızda, Vakıflı'da bulunan aile yapısının geniş aile tipine girdiğini söylemek yerinde olacaktır.

18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı ailesinin şehirde çekirdek aile tipinde olduğunu, bununla beraber köylerde ataerkil/geniş aile tipinin bulunduğunu söyleyen kaynaklar bulunmaktadır (Gün, 2012: 88). Bununla beraber, 1898-1901 yılları arasına atıfta bulunan 50 Numaralı Şer'iyeye Siciline göre Antakya ve çevresinde müslim ailelerin çocuk sayısının daha fazla olduğu, buna karşılık gayrimüslim çocuk sayısının ise az olduğu dikkat çekmektedir. Mesela, gayrimüslimlerden 1 ailede 2 çocuk, 2 ailede 5 çocuk bulunurken Müslümanlardan sadece 1 ailede 13 çocuk bulunmaktaydı (Çelik, 2012: 380).

Günümüze gelindiğinde Osmanlı döneminde kurulmuş olan bu köyde nüfusun eskiye nazaran belirli zamanlarda meydana gelen azalma ve yükselmelere rağmen nüfusta/nüfus oranlarında gözle görülür bir artış olmadığı dikkate alındığında, Vakıflı köyünde geniş aile tipinin değil, tam tersine çekirdek aile tipinin hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bunun en önemli nedeni yeni evlenen çiftlerin eskiden olduğu gibi anne babasıyla aynı evde yaşamak yerine, maddi imkânlar elverdiği ölçüde ayrı bir evde oturmalarıdır. Bu tür bir yaşamı tercih etmeyen ailelerde ise hane nüfusu genel olarak kalabalık olurdu. Ülkemizin birçok yerinde görülen bu durumun Vakıflı köyünde de gün geçtikçe artarak kalabalık aile tipinden, çekirdek aile tipine doğru bir eğilim gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, köyden dışarıya yapılan göçlerin önemli bir etkisinin olduğu anlaşılmış; göçler sebebiyle aile nüfusu ve dolayısıyla genç nüfus sayısı da azalmıştır (Koku, 2006: 36-37).

1964 yılı itibarıyla köyün aile yapısının geniş aile yapısı olduğu, köyde 9-10 kişilik hanelerin olduğu belirtilmiştir. Her haneye ortalama 4.40 birey düşmektedir. 2005 yılında yapılan araştırma ve köy muhtarlığının 2011 kayıtlarına göre köydeki geniş aile tipi yerine çekirdek aile tipi ağırlık kazanmış, kalabalık aile sayısı azalmıştır. Eski yıllarda görülen 9-10 kişilik aileler hiç kalmamış; en kalabalık aileler 7 kişiden oluşmuştur. Ailelerin fert sayısının düşmesindeki bir sebep köyün dışarıya göç vermesi; değişen dünya ve ülke şartlarında çocuk bakımının, çocuk eğitiminin zor olduğu düşünülerek ailelerin az çocuk yapmasıdır. Aile başına düşen birey sayısı 2005 yılında 3.62; 2011-2012 yılında ise 3.76'dır (Koku, 2006: 36-37).

4.1. Köy Yaşantısı ve Ailenin Rolü

Türkiye'de köylerin sosyal yapıları üzerine ilk araştırmalar 1940-1943 yılları arasında yapılmış ve bu araştırmalar ile Türkiye'nin toplumsal yapısının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışmalar, sosyal yapıyı etkileyen önemli faktörlerden birinin kurumlar olduğunu ve bu kurumların sosyal yapıda temel faktörler olduğu görüşünün kabul edilmesini sağlamıştır. Bu görüşe göre sosyal yapı;

- a. Mekânda belirli bir yeri ve biçimi olan bir yerleşme şekli,
- b. Kendine has özellikleri olan nüfus kompozisyonu,
- c. Belirli bir sosyal örgüt,
- ç. Bunlara bağlı bir değerler sistemi olarak ele alınmaktadır.

Bu dört temel etmen içinde Vakıflı köyünü etkileyen en önemli sosyal faktörün toplumda dışarıya açılma, dışarıya ile bağlantı kurma, bütünleşme şekil ve miktarı ile insan ilintilerinde herkesin birbirini tanıdığı şahsi, yüz yüze temaslardan, anonim ve gayri şahsi rollere dayanan ilişkilere geçiş süreci olduğunu söylemek mümkün görünmektedir (Başak, 2005: 43-45).

Köylerin sosyal yapılarının oluşumunda etkin olan bu son faktör, Vakıflı köyünde dış dünya ile sürdürülen bağlantının doğal bir sonucu olarak yukarıdaki veriler doğrultusunda giderek yaşanan bir yapıyla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Öyle ki köydeki aileler üzerine yaptığımız inceleme, aile fertleri arasında genel olarak akşam yemeklerinde bir araya gelenlerin daha ziyade 50 yaş üzeri olduğunu ortaya koymaktadır. Yemeklerde köyle ve köy dışına çıkmış olan diğer aile bireyleriyle ilgili sorunlar gündeme gelmekte ve bunlara dair rutin sohbetler

yapılmaktadır (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012). Vakıflı köyünde bulunan Ermeni ailelerin uzun yıllardan beri etkileşim halinde olduğu Türk aile yapısına uygun olarak aile bireylerinin akşam yemeğinde buluşması ve sohbet etmesi Türk aile yapısından da etkilendiklerini göstermektedir (ATGHM, 2010: 197).

Vakıflı köyünde, aile fertleri arasında sevgi ve saygıya dayanan bir iletişim vardır. Anadolu toplumundaki anne ve babaya saygı köyde de kendisini göstermektedir. Çocuklar, anne ve babanın rızası olmadan ve onların fikrini almadan herhangi bir işe girişmezler (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012).

Aile bireylerinin birbirlerine olan bu muhabbeti, Vakıflı köyünde komşuluk ilişkilerinin güçlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Köyün küçüklüğü, dinsel farklılık, kişilerin sahip olduğu sosyal konumun homojenliği ve köyde yapılacak bütün işlerde imece usulünün yaygınlığı, bu ilişkileri kuvvetlendiren temel etmenler arasında sayılabilir. Bu ilişkiler değerlendirildiğinde, Türk toplumunun büyük bölümünü oluşturan Anadolu'daki yapıdan farklı bir yapının olmadığı görülecektir. Buna rağmen, eskiden komşular arasında yaygın bir gelenek olan akşam oturmalarının günümüzde çok azaldığı görülmektedir. Buna karşılık, Anadolu'da da halen varlığını korumakta olan komşular arası yemek gönderme âdeti ise sıcaklığını korumaktadır (Koku, 2006: 43; E. Çapar'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012).

Vakıflı köyü sakinleri arasında bugüne kadar herhangi bir ciddi anlaşmazlık yaşanmamıştır. Borç-alacak ilişkilerinin yanı sıra sınır anlaşmazlıkları gibi ufak tefek sorunlar, köy içinde araçlar ve köy ihtiyar heyeti vasıtasıyla çözüme kavuşturulurken bugüne kadar veraset haricinde köyden mahkemeye giden de olmamıştır. Tarihsel veriler incelendiğinde de bugüne benzer bir durum olduğu açıkça görülmektedir. 50 Numaralı Şer'iyeye Sicili incelendiğinde, 1898-1901 yıllarında müslim ve gayrimüslimler arasında borç para, menkul ve gayrimenkul mülkiyetiyle ilgili ortaklıkların yaşandığı, hukuki açıdan herhangi bir din farkının gözetilmediği, dava takibi yapılırken de müslim ve gayrimüslimlerin birbirlerini şahit göstermekten çekinmedikleri anlaşılmaktadır (Çelik, 2012: 383).

Vakıflı köyü çevresindeki köylere bakıldığında ise suç ve suç oranı Vakıflı'ya göre daha fazladır. Bu da gösteriyor ki Vakıflı sakinleri, bölgede azınlık olmalarından dolayı kendi içlerinde güçlü ve sıkı bir dayanışma ortamı oluşturmuşlardır (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012).

Suç oranındaki düşüklüğün bir sebebi de miras anlayışının esasen erkek kadın eşitliğine dayanıyor olmasında aranmalıdır. Ancak göç eden nüfusun çokluğu, toprak yetersizliği gibi sebepler, bu eşitliğin sağlanmasında güçlükler çıkarmaktadır. Köyde miras olarak kızlara genelde para, erkeklere ise toprak verilmesi ailenin durumuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Koku, 2006: 39). Buna binaen 50 Numaralı Şer'yye Sicili, 1898-1901 yılları arasında Antakya ve çevresinde müslim ve gayrimüslim ailelerde miras taksimi yapılırken kız çocuklarına erkek çocuklara nisbetle 1/2 oranında hisse verildiğini söyler (Çelik, 2012: 381). Bu da göstermektedir ki, zaman içinde köyde meydana gelen alan daralması, yukarıdaki ifade edildiği şekliyle erkeklere toprak verilerek, toprağın başka ellere geçmemesi amaçlanmaktadır.

Anadolu köylerinde evlilik daha ziyade ataerkil ailelerin yönlendirmesiyle yani görücü usulüyle yapılırdı. Vakıflı köyünde ikamet eden Ermeniler arasında da benzer bir durum söz konusuydu. Köyde evlenme çağına gelmiş erkeklerin ailelerinin "Evlenme yaşın geldi, ne düşünüyorsun? Fikrin nedir?" gibi sorularla çocukların fikirlerini alılabildiği gibi nadiren de olsa erkek çocukların evlenme talebini, ailelerine kendilerinin ilettikleri olurdu. Evlenmek isteyen genç, istediği kızı ailesine bir arkadaşı ya da akrabası aracılığıyla duyururdu. Çocukların başkaları vasıtasıyla istediği kızı ailesine bildirmesi 1960'lı yılların başlarında azalmıştır. Artık bu usullerin unutulduğu bir dönemi yaşamakta olan Vakıflı köyünde, çocuklar istedikleri kızları, araya kimseyi koymadan doğrudan anne ve babasına söylemeye başlamışlardı. Aile, çocuğun istediği bir kız varsa onu değerlendirir ve uygunsa onu ailesinden isterdi (SBKA, 1966: 59). Bununla beraber çocukların bir talebi olmadığı durumlarda, aileler kendilerinin tercih ettiği kızı çocuklarına isterlerdi. Kızların evlilikle ilgili söz hakkı hemen hemen hiç yoktu ve evlilik ile ilgili fikri sorulmazdı. Ailenin evliliği uygun görmesi yeterliydi. Günümüzde ise evlenmek isteyen kız ya da erkek genelde kendi tanışıp anlaştığı kişiyi eş olarak istemekte, aileler de buna karşı çıkmamaktadırlar (Koku, 2006: 47; K. Kartun'la yapılan görüşme, 8 Ağustos 2012). Çocuklarının evleneceği kişiyi kendileri seçmesi gerektiğine inanan aileler, günümüz Türkiye'sinde de oldukça fazladır ve bu konu ile ilgili düşünce yapısı ülkemizdeki ailelerle benzerlik göstermektedir (ATGHM, 2010: 78).

Ülkemizdeki diğer topluluklar gibi Vakıflı köyünde de evlilik, büyük önem arz eder. Evliliklerin mezara kadar sürmesi, ikinci eşin ancak eşin vefatından sonra olması gerektiği düşüncesi köyde hâkim olsa da özellikle genç kesim, eşlerin anlaşamaması durumunda boşanma olayının gerekli olduğunu düşünmektedir. "Birinci nikahta Papaz haç tutar, ikinci nikahta da haç tutar,

üçüncüsünde artık bıçak tutar.” sözü köyde birden fazla evliliğın benimsenmediğini gösteren bir sözdür (Koku, 2006: 46; K. Kartun’la yapılan görüşme, 8 Ağustos 2012). Kişinin birden fazla evlilik yapması, aslında tüm Ermeni topluluklarında hoş görülmeyen bir durumdur (Küçük, 2003: 260). Vakıflı köyünde boşanma olayı bugüne kadar hiç yaşanmamıştır (B. Kartun’la yapılan görüşme, 8 Ağustos 2012). Özellikle son yıllarda ülkemizdeki ve dünyadaki boşanma istatistiklerine bakıldığında bu durum oldukça önemli ve dikkat çekicidir (ATGHM, 2009: 6-7).

Vakıflı köyünde aile yapısı tek eşlilik temeline dayanmaktadır. Köyün, evlilik ile ilgili mevcut kayıtlarına ve köyde yaşayan insanlara bakıldığında evlenmelerin bugüne kadar büyük çoğunlukla köy içinden olduğu, bunun haricinde İstanbul ve İskenderun Ermenileriyle de kız alışverişinde bulunduğu, çok az da olsa Müslümanlarla da (Alevi/Sünni) evlilik yapıldığı görülmektedir. Önceleri İstanbul’da yaşayan diğer Ermeniler gibi Vakıflı köyü Ermenileri de çocuklarının farklı bir etnik gruptan biriyle evlenmelerine karşı çıkmışlardır. Fakat günümüzde ne İstanbul ne de Vakıflı Ermenilerinde eskisi gibi katı bir tutum kalmamıştır (Asatryan, 2011: 22-23; K. Kartun’la yapılan görüşme, 8 Ağustos 2012).

Ortodoks Ermenilerinde yedi göbek akrabaya kadar evlilik yasaktır. Ancak köyde kişi sayısının oldukça azalmasından dolayı bu kural beş göbeğe kadar indirilmiştir. Evlenecek bir kişinin amca çocuğuyla evlenmesi yasak iken amca torunu ile evlenmesinin yasak olmaması bu durumun bir örneğidir (E. Çapar’la yapılan görüşme, 8 Ağustos 2012).

Vakıflı’da evlenen çiftler hem resmi nikâh hem de kilisede dini nikâh kıyarlar. Resmi nikâhı, Samandağ belediyesinden yetki aldığı için muhtar kıyarken dini nikâhı ise bilindiği üzere Papaz kıymaktadır. Köyde nüfus azaldıkça evlilik sayısı da azalmış, 2005 yılından sonra köyde nikâh olmamıştır.

4.2. Ferdin Pozisyonu

Geleneksel Türk aile yapısının fotoğrafını incelediğimizde ailenin yetki ve sorumluluklarının genel olarak babada olduğunu, babanın bu konumuna karşılık olarak anneden eşine itaatkârlık ve uysallık beklendiğini, bunlarla beraber annenin, babanın yetkilerinden az da olsa pay aldığını görmekteyiz (Çelik, 2010: 28). Ancak zaman geçtikçe erkek egemenliğine bağlı bu yapı genel anlamda kırılmış ve aile içi bireylerin rolleri değişmiştir (Çelik, 2008: 34). Ermeni vatandaşlarımızdan oluşan bir köy olan Vakıflı köyündeki ailelere geçmişten bugüne doğru

bakıldığında aile yapısı içerisinde bireylerin rollerinin, Türk aile yapısı ile birçok noktada benzerlik taşıdığı görülecektir.

Aile içi görev dağılımına bakıldığında, yukarıdaki satırlarda ifade edildiği gibi Anadolu toplumundaki yapı, köyde de bulunmaktadır. Erkeklerin asli görevi evin geçimini sağlamak, maddi manevi olarak aileyi korumak olup bayanların görevi ise rutin ev işleri, çocuk bakımı, bağ bahçe ve tarla işlerinde eşe yardım etmektir. Aile yapısı, ataerkildir. Ailelerde genellikle babanın otoritesi olmakla beraber kadınların da görüşlerine değer verilir ve dikkate alınır (SBKA, 1966: 32; Koku, 2006: 39; K. Kartun'la yapılan görüşme, 8 Ağustos 2012).

Vakıflı köyünde ikamet eden ailelerde görev dağılımı, ülkemizde ve dünyanın diğer toplumlarında olduğu gibi değişen dünya şartlarına uyum sağlamıştır. Her geçen yıl, bu klasik görev tanımları yerini modern görev tanımlarına bırakmaya başlamıştır. Köyde kurulan *Kadınlar Kurulu* buna en güzel örnektir. Bu kuruldaki kadınların asli hedefi, ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaktır. Bu da evin geçiminde aile reisi olan babanın rolünü, giderek kadın bireylerin de paylaşmaya aday olduğunu göstermektedir.

Hayatın akışı içerisinde erkekler ve bayanların uğraşları birbirinden farklıdır. Bayanlar için gün, kahvaltı hazırlığı, okuyan çocuk varsa onun okul hazırlığı, ev temizliği gibi her yerde yapılan işlerle başlar. Öğleden sonra ise yemek, varsa çarşı pazar işleri ve komşu ziyaretleri yapılır. Vakıflı köyünde yaşayan her bayanın 5-6 yaşlarında öğrendiği iğne oyası, günlük hayattaki uğraşlarından en önemlilerindedir (E. Çapar'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012).

Normalde ipek ile yapılan iğne oyaları, ipeğin pahalı olmasından dolayı sentetik ve pamuk iplikle de yapılmaktadır (Çoruh-Çaparlar, 2012: 57). Sinekli, kelebek, halluç, yıldız, yalancı yıldız gibi motifler iğne oyasında kullanılan bazı motif çeşitlerindedir. Bir iğne oyasında birden çok motif kullanılır. Vakıflı köyü kadınları ev haricinde, kilisenin bahçesinde toplanıp iğne oyası yapmaktadırlar. Köy kadınları sabır gerektiren bu el sanatını icra ederken bu sanata duygularını, düşüncelerini, sevinçlerini, hüznelerini katmakta; oyaları o anki duygu haline göre işlemektedirler (Yiğitbaşı, 2012: 7). Kadınlar, bu uğraşlarının haricinde televizyon izleyerek vakit geçirmektedirler. Sabah programları ve Türk dizileri köy kadınlarının vazgeçilmezlerindedir (Koku, 2006: 38; E. Çapar'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012).

Erkekler; kahvaltıdan sonra tarla, bağ, bahçe işleri gibi işleri halleder. Samandağ ya da

Antakya'dan alınacak bir şeyler varsa buralara gidilir. Boş vakitlerde ise köy kahvesi erkeklerin en uğrak yeridir. Kahve, oyun oynanan ve gündelik konuşmaların yapıldığı yer olmakla beraber, köyle ilgili sorunların konuşulduğu ve çözüme kavuştuğu bir yerdir (Koku, 2006: 40; P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012).

Çocuklar ise okul saatleri ve ödevleri haricindeki zamanlarda televizyon seyrederek, internette veya arkadaşlarıyla oyun oynayarak günlerini geçirmektedirler (Koku, 2006: 38; E. Çapar'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012).

Vakıflı köyünde de diğer yörelerde yapılan mevsimsel hazırlıklara rastlamak mümkündür. Hazırlıklar özellikle kış ayları için yapılır. Kış hazırlıkları eskiden beri çok fazla değişiklik göstermemiştir. Kış hazırlıklarının en önemlisi gıda hazırlıklarıdır. Kışlık yemekler için tahıl ve baklagil alınır. Tarhana, domates salçası, biber salçası, nar ekşisi, çeşit çeşit reçeller kış öncesinde yapılır. Zeytin ayında zeytin toplanır, yemeklik zeytin ayrılır. Zeytinyağı yapılır. Bölgede çok iyi bilinen ve adına sürk ya da küflü çökelek denilen kahvaltılık yiyecek hazırlanır.

Kış hazırlıklarının diğer bir ayağı da temizlik, soba kurulumu ve halı açılmasıdır. Kış öncesi güzel bir temizlik yapılır, sobalar kurulur yakacak temin edilir ve halılar açılır. “İyi kızlar olsun” denilir. Mevsimsel hazırlıklar, kış haricinde doğal olarak pek görülmemektedir. Mevsim geçişlerinde bahar temizliği, yaz temizliği yapılır. Kış başında köylülerin birbirlerine söyledikleri “iyi kızlar olsun” temennisi, yaz ayı için de söylenir. İlkbaharda çıkan yararlı otlar, yemeklerde kullanılmak üzere toplanır (K. Kartun'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012). Köyün beslenme karakteri, bölgeden çok farklı özellikler göstermez. Köyde en çok et, süt, süt ürünleri ve zeytinyağı tüketilir (Koku, 2006: 41; K. Kartun'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012).

Yapılan yemekler, bölgede hâkim olan Arap mutfağıyla hemen hemen aynı olsa da köyün kendine özgü yemekleri de vardır. Ekmek olarak Vakıflı köyünde eskiden yufka ekmeği yapılmaktaydı. Yufka ekmeğini köylüler tandırda kendileri yaparlardı. Akşamdan hazırlanan maya ve elenmiş un, ılık su ile yoğurularak yaklaşık iki saat dinlenmeye bırakılırken bir taraftan da tandır yakılır, dinlenen hamur yumaklar halinde tepsiye dizilir ve bir yandan ıslatılır, bir yandan da açılarak tandır duvarına yapıştırılırdı. Tandırda pişen ekmekler bir sinide toplanırdı (SBKA, 1966: 76). Günlük tüketilen ekmekler, eskiden tandırda haftalık olarak yapılmakta iken şu an tandırda ekmek yapan aile sayısı çok azdır. Köyde, genellikle Samandağ ilçesindeki fırınlardan gelen

ekmekler tüketilmektedir (E. Çapar'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012).

Köy halkı, kendi besin kaynaklarını genel olarak kendileri üretmekte olup çeşit bakımından oldukça zengin bir menü bulunmaktadır. Menü içinde manih denilen sarı çiçekli bir bitki çiçekler açmadan toplanır ve bu bitkinin çorbası, böreği, kavurması yapılır.

Köyde, eskiden beri özel bir giyim kuşam şekli yoktur. Köy erkekleri, eskiden kumaş pantolon üstüne gömlek ve soğuk havalarda kazak giyerlerdi. Kadınlar ve genç kızlar ise giyimlerine eskiden beri özen göstermektedir. 1960'lı yıllarda, bazı zengin evlerde moda dergilerine rastlanmıştır. Bayanlar, giyim kuşamlarını bu moda dergilerine göre şekillendirmişlerdi (SBKA, 1966: 76). Özellikle 1950 yılı önceleri, üstünde küçük çiçek desenlerinin olduğu elbiseler ve üstüne yelek giydikleri söylenmektedir (K. Kartun'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012). Köyde özellikle 1950'li yıllardan sonra kılık kıyafette yöresellik ortadan tamamen kalkmış bölgede ve ülkede neler giyilirse köy erkek ve kadınları da kendi maddi imkânları ölçüsünde popüler kültüre göre giyinmişlerdir (SBKA, 1966: 76). Gündelik hayatta genç ve orta yaş erkekler ile bayanlar kotu tercih etmektedirler.

Özel günler ve gecelerde erkekler kumaş pantolon, gömlek, takım elbise giyerken kadınlar da abiye denilen gece elbiselerini giymektedirler. Köy kadınları, eşarbi cenaze merasimi haricinde takmazlar. Bazı bayanlar cenaze harici iş yaparken eşarp takarlar (K. Kartun'la yapılan görüşme, 06 Ağustos 2012). Yaşlı kadınların eşarp takmaması Ermeni kadınların Samandağ'daki diğer topluluklardan ayırt edilmesine neden olmuştur (Koku, 2006: 41).

Giyim haricinde köyde özel bir takı, herhangi bir belirleyici renk ya da bir simge bulunmamaktadır. En önemli ve belirgin simge, özellikle genç kesimde takı olarak kullanılan Hristiyanlığın simgesi olan haçtır. Bu da köy halkını bölgedeki diğer unsurlardan ayırt eden önemli bir özelliktir (K. Kartun'la yapılan görüşme, 6 Ağustos 2012).

Genel olarak bakıldığında köy halkının giyim kuşamı 1950'lerden sonra yöresellikten uzaklaşarak ülkede tercih edilen tarza göre şekillenmiş, köy halkını eşarp ve haçtan başka bölgedeki diğer topluluklardan ayıran başka bir unsur gözlenmemiştir.

Köyde yaşayan insanlar en çok tarım, bağ ve bahçe işleriyle uğraşmaktadırlar. Bu alanda işler, ilkbahar mevsiminde başlar, ekim ayına kadar devam eder. Sonbaharın gelişi ve yağmurların

başlaması ile de mahsullerin hasat ve satış dönemi başlar. Tarım harici işleri olanlar, yıl boyunca kendi alanlarındaki işlerle uğraşırlar. Emekli olanlar ise gündelik yaptıkları işler haricinde zamanlarını genelde köy kahvesinde geçirirler (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Nisan 2012).

4.3. Tarihsel Sorunlar ve Dış Faktörler

Hatay ili uzun zamandır yapı itibariyle farklı millî ve dinî kimliklerin bir arada huzur içinde yaşadığı bir yerleşim yeridir. Vakıflı köyü Ermenileri de kendi kimlikleriyle bu yapıya renk katmaktadırlar. Köy sakinleri, bölgenin sosyal ve kültürel ikliminden etkilenmiştir. Acı günleri, yaşantıları, geleneksel kutlamaları Anadolu'nun diğer bölgelerindeki ailelerden çok farklılık göstermez. Hatay'da yaşayan herkes Vakıflı halkının düğünlerine, cenazelerine, özel günlerine katıldığı gibi Vakıflı halkı da benzeri ziyaretleri yapar (P. Çapar'la yapılan görüşme, 18 Mayıs 2012). Bütün bu güzel yaklaşımlar, günümüzde olduğu gibi geçmişte de yaşanmış özel anlar olarak hatıralarda yaşamaktadır. Oysaki Birinci Dünya Savaşı yıllarında başlayan ve isyanlar sırasında yaşanan acı olaylar, bu birlikte yaşamı olumsuz yönde etkilemişti.

Savaş esnasında savaşa dâhil olan veya savaş meydanında saldırılara maruz kalan Ermenilerin, daha güvenli bölgelere nakli için çıkarılan *Sevke ve İskân Kanunu*, dolaylı olarak da olsa Vakıflı köyünde yaşayan Ermenileri olumsuz yönde etkilemişti. Anadolu'nun içlerinde yaşayan pek çok Ermeni, bugünkü Suriye bölgesine güvenlik gerekçesiyle yerleştirilirken, o zaman Halep'e bağlı bir yerleşim yeri olan Süveydiye'de bulunan Ermenilere de sevke tabi oldukları bilgisi verilmiştir. Ancak sevke kararı, Osmanlı askeri Süveydiye olarak bilinen bugünkü Samandağ'a gelmeden bölgedeki Ermeniler Fransız gemileriyle 30 Eylül 1915'te Mısır'ın Port Said Limanı'na (Kızıltoprak, 2010: 109) gitmeleri sebebiyle uygulanamamıştı. Yaklaşık 4 yıl burada kalan Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin çıkarmış olduğu "*18 Kasım 1818 tarihli Geri Dönüş Yasası*" ile 1919 yılında tekrar Samandağ'a dönmüşlerdi (Ata, 2005: 51).

Osmanlı Devleti'nin göstermiş olduğu bu kadirşinaslık, tarihte eşi pek az olan bir davranış olarak kayıtlara geçmiştir. Ancak Ermenilerin geçmişte sergiledikleri tutum, aradan geçen kısa zamana rağmen pek değişmemiş, geçmişte olduğu gibi Türklerle yaşamayı değil, maalesef birçoğu fesat yuvalarının gösterdiği yolda yürümeyi tercih etmişlerdi.

1937 yılında Hatay'ın anavatana katılma çalışmaları arifesinde Ermeniler, kararsız ve karmaşık duygular içindeyken, Türkiye ile Fransa arasında yapılan görüşmeler sonucunda varılan

anlaşma gereği, Sancak vilayetinde yapılacak seçimlerde mecliste 2 mebus ile temsil edilmelerine karar verilmişti. Bu kararla, Türk ve Ermenilerin dostça yaşayacakları bir ortamın hazırlanmasına çalışılmıştır. Hatay'da yaşayan Ermenileri konu alan ve Mısır basınında çıkan bir haberde, Ermenilerin Hatay'ı terk etmemeleri gerektiği görüşü ileri sürülmüştür. Aynı haber Hatay'da çıkan Yenigün gazetesi sayfalarına da taşınmış olup Ermenilere, Hatay'ı terk etmemeleri yönünde çağrıda bulunulmuştur ("Yeni Rejim ve Ermeniler", Yenigün, 1937).

1938 yılında Hatay Bağımsız Devletinin kurulması ve ardından 1939 yılında Hatay Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne katılması sonrasında isteyen herkese Suriye ve Lübnan'a göç etme hakkı tanındı. Hatay'ın anavatana katılımı sebebiyle yurt dışına gitmek isteyenler için o zamanki yerel gazetelerde pek çok ilanlar verildiği gibi, Türkiye ile Fransa arasında yapılan anlaşmanın metni de verildi. Bu ilanlarda Suriye ve Lübnan'a gitmek isteyenlerin yapmaları gereken iş ve işlemlerle ilgili bilgiler verilmiştir ("Yurtdaşlara ilan", Yenigün Gazetesi, 1939).

Türkiye ile Fransa arasında yapılan anlaşmaya dayanarak Musa Dağı Ermenilerinin büyük çoğunluğu Suriye ve Fransa'ya göç etti. Bu göç sonrasında yurt dışına gitmeyen Ermenilerin, Vakıflı köyüne yerleştirildiğine dair veriler bulunmaktadır (Kızıltoprak, 2010: 115).

Hatay'ın Türkiye'ye ilhaki sonrasında Hatay'ı terk ederek yurt dışına giden Ermenilerin çeşitli fesat guruplarının tahrikleriyle hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Çünkü Ermenilerin gittikleri yerlerde birçok sıkıntı çektikleri, hastalıklarla mücadele etkileri ve huzur bulamadıklarına dair pek çok mektup yazdıkları görülmektedir. Ermeniler bu mektuplarda Hatay'dan ayrılmaları sebebiyle duydukları pişmanlıkları ve geçmişe duydukları özlemi anlatmaktadırlar. ("Acı Hakikatle Başbaşa", Yenigün, 9 Temmuz 1939).

Hatay'ın Türkiye Devleti'ne katılması sürecinde yayınlanan bu haberleri, günümüzde çıkan ve o yılları anlatan basındaki haberler de doğrulamaktadır. Bunlardan birinde Vakıflı köyünün en yaşlılarından olan Avedis Demirci, Türkiye'de Ermenilere kötülük yapılmadığını, bilakis kalanların gidenlerden daha iyi durumda olduklarını ve kendilerinin burada olmaktan duyduğu mutluluğu ifade eden sözlerine yer verilmiştir (Yalçın, 2011: 61). Bir başkasında ise Hatay, Türkiye Cumhuriyeti'ne katıldıktan sonra Türk subaylarının Ermenilere "*Gitmeyin, burada kalın. Türkiye Cumhuriyeti sizi koruyacaktır*" sözlerine yer verilmiştir (Yiğitbaşı, 2012: 5).

Aradan yıllar geçmesine rağmen Ermeni sorunu Türkiye ve dünya gündeminden hiç

düşmedi. Konuyla ilgili olarak, birileri tarafından farklı şekillerde kamuoyu oluşturulmaya çalışıldı. Bunlardan birinde 2000 yılının Eylül ayında sözde “Ermeni Soykırımı Yasa Tasarısı” ABD *Temsilciler Meclisinin* alt komisyonlarında gündeme geldi. Yasa tasarısı bu komisyonlarda görüşülerek kabul edildi ve genel kurula sevk edildi. ABD *Temsilciler Meclisinden* geçmesine kesin gözüyle bakılan yasa tasarısı 19 Ekim 2000 tarihinde gündemden çekildi (Şıkaliyev, 2003: 239-240).

Bu gelişmeler üzerine köy sakinleri, 2000 yılında ABD’de görüşülen sözde soykırım yasa tasarısından duydukları rahatsızlığı dile getirerek tarihsel vakıaların tarihçilere bırakılmasını istemişlerdi. Bu gibi konuların seçim zamanında gündeme geldiğini, çıkar amaçlı olduğunu ve düşmanlığın değil barışın ön plana çıkarılması gerektiğini belirtmişlerdi. Vakıflı köyü muhtarı Berç Kartun da aynı haberde bu konuların seçim zamanında çıkar ve rant amaçlı gündeme getirildiğini yineleyerek, Türkiye’de yaşamaktan mutlu olduklarını söylemiştir (“Tarih İstismar Edilmesin”, Hatay Gazetesi, 2000).

Benzeri bir durum da kısa bir süre önce Fransa’da meydana gelmiştir. Fransa’da 1915 olayları ile ilgili Ermeni iddialarının reddini suç sayan yasa tasarısına karşı çıkan Vakıflı halkı, daha önce ABD’deki tasarıya gösterdiği tepkinin bir benzerini, Fransa’ya da göstermiştir. Köy muhtarı Berç Kartun, basına verdiği demeçte Fransa’yı sert bir dille eleştirerek Fransızların Ermenileri çıkarları uğruna kullandığını söylemiştir. Berç Kartun ayrıca; “*Biş bugüne kadar Türkiye ile devam ettik, bundan sonra da devam edeceğiz*” diyerek Türkiye’ye olan bağlılığını göstermiştir. Fransa’daki bu tasarıya köyde gösterilen tepki, köy muhtarının yanı sıra köylüler tarafından da açık bir şekilde ifade edilmiştir. Vakıflı’da doğup büyüyen Anais Kartun “*Biş büyüklerimizden böyle şeyler duymadık, bilmeyiz*” derken Türkiye’de kardeşçe yaşadıklarını da sözlerine eklemiştir. Yine köy sakinlerinden Musa Emlikyan da basına verdiği demeçte, Türkiye’de yaşamaktan mutlu olduğunu, şu ana kadar hiçbir sorun yaşamadıklarını beyan ederek: “*Ben Türk vatandaşıyım. Türkiye var olduktan sonra benim sıbhatim vardır. Ermenistan’dan ne istiyorum? Fransa’da İngiltere’de ne işim var? Ben Türk vatandaşıyım. Dedikleri sözlerle de kulak asmam. Benim sıkıntım yoktur. Ne düşüneceğim ben dış ülkelerle? Benim mahsulüm satılsın para etsin ben şah gibi yaşarım.*” demiştir (“Ermeni Köyünden Fransa’ya Tepki”, Sabah, 2011). Yerel ve ulusal basında çıkan bu ve benzeri haberler birlikte tahlil edildiğinde; Türkiye’de yaşayan Ermeni vatandaşların bazı güçler tarafından sürekli olarak tahrik edildiği anlaşılmaktadır. Öyle ki Türklerin ve Ermenilerin barış içinde kardeşçe yaşamasından bazı mihrakların rahatsızlık duyduğu

tespit edilmiştir. Bununla beraber asılsız iddialar, Vakıflı köyü halkının bu ülkenin bir parçası olmalarından dolayı mutlu oldukları gerçeğini hiçbir zaman değiştiremeyecektir.

4.4. Kültürel Yapı

Ermeni kilisesini, Ermeni tarihi kadar geniş ölçüde ele almayan bir tarihin Ermenilerin gerçek hayatını ortaya koyamayacağını vurgulayan Ermeni yazarlardan Dikran H. Boyacıyan, kilise ile Ermenilerin bir bütünü ayırmaz iki parçası olduğuna işaret eder (Küçük, 2003: 9). Bir başka deyişle Ermeni kelimesinin toplum içindeki vurgusu öncelikle kilise ve Hristiyanlık olup Ermenilerde din/milliyet ve kilise/Ermenilik ifadelerinin neredeyse birbiriyle özdeş terimler olarak kullanıldığı görülmektedir (İskefiyeli, 2007: 237).

Ermeni toplumunu yakından incelediğimizde Ermenilerin genel olarak Gregoryen Ermeni Kilisesi'ne bağlı olduklarını görmekteyiz. Gregoryen Ermeni Kilisesi'nin kurucusu olan Aziz Gregoir (Kirkor), Ermeni kral Husrevi'n (Khosrov) oğludur. Aziz Gregoir, Ermenilerin toplu olarak din değiştirerek Hristiyanlığı resmi din olarak kabul etmelerini sağlamış olup Ermenileri İncil'in ışığı ile aydınlatmış bir kişi olarak aydınlatıcı anlamına gelen "*Lusavoriç*" lakabıyla anılmıştır (Küçük, 2003: 48-49). Tarihi kayıtlar incelendiğinde, Aziz Gregoir'in Türk olduğuna dair atıflara rastlanmaktadır. Bu inanış, Gregoryen inanç sisteminin Türk kültüründen izler taşıdığına, hatta Türk kültürü ile Gregoryen Ermeni mezhebi arasında birçok konuda benzerlikler olduğuna dair iddiaları güçlendirmektedir (İlgar, 2005: 250)

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Ermenilerin büyük çoğunluğu Gregoryen inancına bağlıdır. Osmanlı döneminde Ermenilerin azımsanmayacak kadar bir çoğunluğu İstanbul'da yaşıyor olmasından dolayı, bu şehirde, diğer mezheplerin olduğu gibi bir de Gregoryen Ermeni Kilisesi vardı (Küçük, 2003: 283). İstanbul Ermeni Patrikliği'nin, İstanbul'un fethini müteakip Fatih Sultan Mehmed'in izniyle 1461 yılında kurulmuş olduğunu belirten kaynaklar bulunmaktadır (Küçük, 2003: 187-188).

Vakıflı köyü Ermenileri de Gregoryen inancı gereği doğrudan İstanbul'da bulunan Ermeni patrikliğine bağlıdır. Bu tarihsel bağlılığa rağmen, köydeki Ermeni kilisesi papazı söz konusu Gregoryen tanımlamasının Ruslar tarafından yapıldığını söyleyerek Aziz Gregoir'in kendilerinin

de azizi olduğunu ve bu sebeple de kiliseleri için Ermeni Gregoryen yerine Ermeni Ortodoks ifadesinin kullanılmasının uygun olacağını ifade etmiştir (A. Tabaşyan'la yapılan görüşme, 24 Haziran 2012). Bu söylem aynı zamanda, Vakıflı köyünün Ortodoks âlemi dışında kalmak istemeyişinin bir yansıması olarak kabul edilebilir.

Diğer taraftan, tarihsel bir vakıa olarak Osmanlı Devleti'nde "millet" kelimesi dini bir zümreyi ifade edecek şekilde kullanılmıştır. 16. ve 18. yüzyıllara ait Osmanlı arşiv belgelerinde "millet-i ermeniyen" tabirine sıkça rastlamak mümkündür ve belgelerden anlaşılacağı üzere Ermenilerin hepsi tek bir millet olarak değerlendirilmemiştir. Ermeniler, mezhepsel olarak ayrıma tutulduğunda Ermeni (Ortodoks Ermeni) ve Ermeni Katolik olarak sınıflandırılmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru imparatorluk sınırları içinde revaç bulan protestan mezhebine girenler sebebiyle bu sınıflamaya bir de Ermeni Protestan ifadesi eklenmiştir (Eroğlu, Babuçoğlu ve Köçer, 2012: 43). Bu bilgiler analiz edildiğinde ve konu ile ilgili farklı kaynaklar tarandığında, Ermeni ya da Gregoryen Ermeni tabirlerinin Hristiyan Ortodoks tabiri ile karşılık bulunduğu görülecektir (İlgar, 2005: 251). Konuyla ilgili tüm bilgiler 19. yüzyılın başlarından itibaren bölgeye gelen misyonerler sebebiyle Ermeni kelimesinin mezhepsel boyutta Hristiyan Ortodoks ifadesine ilave olarak Katolik ve Protestan tabirlerinin de ilave edilmiş olduğu sonucuna vardırırmıştır (Küçük, 1985: 1007-vd). Bu çerçevede Vakıflı köyü Ermenilerinin de kendilerini Hristiyan Ortodoks olarak nitelendirmek istemeleri 19. yüzyıl öncesine duyulan bir özlem olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Vakıflı köyünün kuruluşu ile ilgili elimizde net veriler olmasa da yapılan araştırmalarda köyün Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kurulduğu kanaatine varılmıştır. Günümüzde Türkiye'deki tek Ermeni köyü olan Vakıflı köyü günümüze kadar birçok yönden iniş ve çıkışlar yaşamıştır. Köy, kurulumunu tamamladıktan çok da uzun sayılmayacak bir süre sonra Osmanlılarda Ermeni sorunları cereyan etmeye başlamış ve nihayetinde 1915 yılında çıkan Sevk ve İskân Kanunu'nun uygulama aşamasında köy halkı Musa Dağı'ndaki diğer Ermeni vatandaşlar ile birlikte Fransız gemileri marifetiyle kendilerini Mısır'ın Port Sait Limanı'nda bulmuşlardı. 1. Dünya Savaşı'na tekabül eden ve yaklaşık dört yıl süren bu geçici misafirlik serüveni Osmanlı Devleti'nin çıkarmış olduğu Geri Dönüş Yasası ile hitama ermişti ve Musa Dağı Ermenileri köylerine tekrar dönmüşlerdi. Vakıflı köyü ve çevredeki diğer Ermeni halkını önceki göç

serüveninden yaklaşık yirmi yıl sonra Hatay'ın anavatana katılmasıyla birlikte yeni bir kırılma bekliyordu. Hatay'ın anavatana katılması sürecinde Fransızlarla yapılan anlaşma gereği Musa Dağı'ndaki Ermenilere yurt dışına çıkma izni verilmişti. Türkler tarafından her ne kadar Ermenilerin yaşadıkları toprakları terk etmemeleri ile ilgili gazete ilanları vb. çalışmalar yapılsa da maalesef Musa Dağı'nda yaşayan Ermenilerin birçoğu Türklerin yaptığı çağrılara kulak tıkayarak Hatay'ın anavatana katılması akabinde başta Suriye ve Fransa olmak üzere yurt dışına gitmişlerdir. Bu göç dalgasının sonrasinda Musa Dağı'nda kalan Ermeniler yaşamlarını Vakıflı'da sürdürmüşlerdir. Bu önemli hadise sonrasında köy nüfusu 1960'lı yılların ortalarına kadar artış gösterse de köyde yaşayanların yavaş yavaş yurt dışına çıkmasıyla beraber köy nüfusu giderek azalmıştır. Ancak köyün gerek yurt içinde gerekse yurt dışında popülerliğinin artmasıyla beraber köy nüfusundaki azalma son yıllarda sona ermiştir.

Vakıflı köyü halkının yaşayışını sosyal ve kültürel olarak mercek altına aldığımızda kendi inanç ve Ermenilere ait kültürel ritüelleri dışında köydeki birçok gelenek ve göreneğin yöre ve Anadolu halkıyla aynı ya da çok yakın olduğu tespit edilmiştir. Misal verecek olursak Anadolu ve yörede sık gördüğümüz komşular arası yemek gönderme âdeti köyde de devam etmekte olup bu etkileşmenin en somut örneklerindendir.

Kurulduğu günden günümüze kadar birçok kırılma noktası yaşayan Vakıflı köyünün Türkiye'deki tek Ermeni köyü olması sebebiyle, özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren ülkemizde ve dünyadaki tanınmışlığı da artmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin bir parçası olmaktan mutluluk duyduğunu her fırsatta dile getiren Vakıflı köyü sakinleri köyde her yıl birçok yerli ve yabancı turisti ağırlamaktadır. Vakıflı köyü, dünyadaki birçok yapıya ev sahipliği yapan ülkemiz için de önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKÇA

1. Tetkik Eserler

Akgül, İbrahim ve Tatlı, Eylem (2008). *Halep Vilayeti Salnamelerine Göre 20. Yüzyılda Antakya*, Mezuniyet Tezi, MKÜ, Hatay.

Akyıldız, Ali (2006). "Muhtar", *TDVİA*. C. 31, İstanbul: TDV Yay. s. 51-53.

Altıntaş, Zeynep (2005). "1890 Yılına Kadar Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Ermeni Sorunun Ortaya Çıkışında İngiltere'nin Rolü". *Afyon Kocatepe Üniversitesi SBD*, C. 7, s.150-183.

Asatryan, Victoria (2011). "Gelenekler, Bayramlar", *İstanbul'un Ermeni Sesleri*, s. 31-37, Erivan.

- Asker, Ahmet (2010). “Türk Dış Politikasında Sancak Sorunu”. (Ed.: Ahmet Gündüz-Selim Kaya). *Hatay Araştırmaları-I*. Ankara: Antakya Belediyesi Yay., s. 149-165.
- Ata, Ferudun (2005). *İşgal İstanbul’unda Tehcir Yargulamaları*, Ankara: TTK Yay.
- Bakar, Bülent (2009), *Ermeni Tehciri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Başak, Suna (2005). “Türk Sosyolojisinde Yapı Araştırmaları”. *Bilgi, Kış*. Sayı: 32. İstanbul: s. 33-61.
- Baykara, Tuncer (1992). “Tanzimât’ta Şehir ve Belediye”. *150. Yılında Tanzimât*. Ankara: TTK Yay. s. 280-283.
- Çelik, Celaleddin (2010). “Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din”. *Karadeniz Uluslararası SBD*, Ardahan: 8, s. 25-35.
- Çelik, Hacer (2008). “Ermeni Tehciri ve Tehcirden Dönen Ermenilerin İskân Sorunu”. *Dokuz Eylül Üniversitesi AİİTE ÇTTAD*, C. VII, 16-17, s. 143-163.
- Çelik, Mehmet Yusüf (2012). *50 No’lu Antakya Şer’iyye Sicili (H. 13161318/M. 1898-1901)*. Yayınlanmamış YL Tezi, MKÜ, Hatay.
- Çoruh, Haydar (2019). Arap ve Rum Matranların İktidar Mücadelesi Sürecinde Antakya Ortodoks Kilisesi, İstanbul: Kriter Yay.
- Çoruh, Haydar-Çaparlar, Ahmet (2012). *Yaşayan El Sanatları ve Sanatkârıyla Hatay (Tarihten-Günümüze)*, Hatay: Hatay Valilik Yayınları.
- Demir, Ataman (1996). *Çağlar İçinde Antakya*. İstanbul: Akbank Yay.
- Ergenç, Özer (1984). Osmanlı Şehirlerindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, İstanbul: 4, s. 69-78.
- Ergüney, Özgür Atılım (2007). *Günümüzde Türkiye Ermenileri*. Yayınlanmamış YL Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Gündüz, Ahmet (2009). *XVI. Yüzyılda Antakya Kazası (1530-1584)*. Antakya: MKÜ Yay.
- Gündüz, Ahmet ve Kaya, Selim (2011). “Hatay Tarihi”. (Ed: Yakup Bulut). *Hatay İl Yıllığı*, Hatay: s.40-96.
- Hatipoğlu, Süleyman (2010). “Türk Bağımsızlık Savaşında Hatay Savunması”. (Ed.: Ahmet Gündüz-Selim Kaya), *Hatay Araştırmaları-I*. Ankara: Antakya Belediyesi Yay. s.119-148.
- Hüseyinov, Sentyar (2004). *Tarihte Türk Ermeni İlişkileri ve Ermeni Sorunu*. Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kızıltoprak, Süleyman (2010). “Musa Dağı Olayı: Birinci Dünya Savaşı Sırasında Hatay’dan Mısır’a Giden ve Dönen Ermenilerin Serüveni”. (Ed.: Ahmet Gündüz ve Selim Kaya). *Hatay Araştırmaları-I*. Ankara: Antakya Belediyesi Yay.s.103-118.
- Kireççi, Refik (1998), *Hatay’ın Tarihi Hazinesi (Seleucie Pierie) Süveydiye (Samandağ)*. İskenderun: Seçenek Ofset Yay.
- Koku, Seyhan (2006). *Kültür Değişimlerinde Alan Araştırması Olarak, Antakya-Vakıflı köyünün Sosyal Antropolojik Açıdan İncelenmesi*. Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kuban, Doğan (1968). “Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal Ve Fizikî Özellikleri Üzerine Bazı Gelişmeler”. *Vakıflar Dergisi*, İstanbul: 7, s. 53-73
- Kuşçu, Veysel (2008). *Samandağ’ın (Hatay) Beşeri veİktisadi Coğrafyası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Küçük, Abdurrahman (2003). *Ermeni Kilisesi ve Türkler*. Ankara: Andaç Yay.
- Ortaylı, İlber (1985). *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*. İstanbul: Hil Yay.
- Ortaylı, İlber (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Maballi İdareler (18401880)*. Ankara: TTK Yay.

- Samandağ Belediyesi Belde Yıllığı*, (1988). Ankara: Apar Ajans Yay.
- Samandağ Bölgesi Köy Araştırmaları: Vakıflı köyü -Bir Köy Monografisi-* (1966). (Haz. Nigan (Beyazıt) Doğru-Muzaffer Sencer-Oya Sencer, Yıldız Sey-Atilla Yücel), İstanbul.
- Şahin, İlhan ve Emecen, Feridun M. (1988). "XV. Asrın İkinci Yarısında Tokat Esnafı". *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, VII-VIII, s. 287-308.
- TBMM Tutanakları Dergisi* (1995). 19. Dönem, C. 79, Ankara. s. 346-507.
- T.C. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2009). "Boşanma Nedenleri Araştırması". Ankara.<http://www.athgm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 14.11.2012)
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010), "Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması". Ankara. <http://www.athgm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 14. 11. 2012)
- T.C. Devlet Bakanlığı (2000). "18.05.2000 tarih ve 031.3908 sayılı TBMM Başkanlığına Yazısı". <http://www2.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 14.11.2012), Ankara
- Tekin, Mehmet (2000), *Hatay Tarihi (Osmanlı Dönemi)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Tekin, Mehmet (2001). *Hatay'ın Tarihçesi ve Eski Antakya Kütüphaneleri*. Antakya: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Toprak, Zerrin (2008). "Türkiye 'de Yerel Yönetimler-Yapılanma-Merkez Yerel Yönetim İlişkileri", <http://kisi.deu.edu.tr/zerrin.toprak>. (Erişim Tarihi: 21. 02. 2013)
- Tozlu, Selahattin (2010). "Osmanlı Arşiv Belgelerinde Antakya Ve İskenderun Nusayri'leri (19. Yüzyıl)". *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (54), s.79-110
- Tutar, Adem (2002). "XIX. Yüzyılın Sonlarında İskenderun Kazasında Müslümanlar Ve Gayrimüslimler". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, s. 61-70.
- Uslu, Feride Çavdar (2007)." *Adana Ermenileri (1914-1918)*". Yayınlanmamış YL Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Yalçın, Demet (Eylül-Ekim 2011). "Türkiye'nin Son Ermeni Köyü Vakıflı". *MKÜ Bakış Bilim Kültür ve Sanat Dergisi*, 5, s. 58-61.
- Yazarsız (1968). *Hatay İl Yıllığı*.
- Yiğitbaşı, Zekeriye (2012). "İlmek İlmek Aşk İğne Oyası", *HAKVKD*, 55, s. 47.
- Yüksek Planlama Kurulu (2011). "08.02.2011 Tarihli Köylerin Altyapısının Desteklenmesi (KÖYDES) Projesi Ödeneği Yazısı", <http://www.migm.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 14.11.2012), Ankara.

2. Röportajlar

- 18 Nisan 2012, Vakıflı köyü Muhtarı Berç Kartun ile Yapılan Röportaj.
- 18 Nisan 2012, Vakıflı köyü Sakinlerinden Panos Çapar ile Yapılan Röportaj.
- 18 Mayıs 2012, Vakıflı köyü Muhtarı Berç Kartun ile Yapılan Röportaj.
- 18 Mayıs 2012, Vakıflı köyü Sakinlerinden Panos Çapar ile Yapılan Röportaj.
- 6 Ağustos 2012, Vakıflı köyü Kadın Kolları Üyesi Elena Çapar ile Yapılan Röportaj.
- 8 Ağustos 2012, Vakıflı köyü Kadın Kolları Üyesi Elena Çapar ile Yapılan Röportaj.
- 8 Ağustos 2012, Vakıflı Köyü Kadın Kolları Üyesi Kuhar Kartun ile Yapılan Röportaj.

3. Gazete ve İnternet Adresleri

- "Vakıflı köyü Vali Rakıcioğlu'na teşekkür etti" (2000, 14 Ağustos). *Hatay*, s. 3.
- "Yeni Rejim ve Ermeniler" (1937, 05 Eylül). *Yeniğin*, s. 1-2.

<http://www.google.com>, (Erişim Tarihi: 09.10.2012.) <http://www.haberedikkat.com>,
(Erişim Tarihi: 23.11. 2012) <http://www.hatay.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 26.09.2012)
www.tuik.gov.tr. (Erişim Tarihi: 25.09. 2012).
<http://www.sabah.com.tr>, (Erişim Tarihi: 14.10.2012) <http://www.ttk.org.tr>,
(Erişim Tarihi: 18.12.2012).